



ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดย

องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยจรเข้ม

ตำบลห้วยจรเข้ม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดย

องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยจรเข้ม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 57 รัฐต้อง (1) อนุรักษ์ พื้นฟู และ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติและจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและ ศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมตามยุค

งานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยจรเข้มได้เล็งเห็นความสำคัญของ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังว่าเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่นต่อไป

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงทุก สิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนา แก้ปัญหา เป็นทั้งสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและ แนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา ดังที่ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้จำแนกไว้รวม 10 สาขา คือ

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตร เป็นต้น

2. **สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม** (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัยประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. **สาขาการแพทย์ไทย** หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

4. **สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

5. **สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน** หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุนและธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

6. **สาขาสวัสดิการ** หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

7. **สาขาศิลปกรรม** หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทักษะศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

8. **สาขาจัดการ** หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงานด้านต่างๆทั้งขององค์กรชุมชนองค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิภาพ

9. **สาขาภาษาและวรรณกรรม** หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้ง ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

10. **สาขาศาสนาและประเพณี** หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

ประเพณี/วัฒนธรรม ในเขตตำบลห้วยจรเข้ม

อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ประเพณีวันสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ ซึ่งเป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ของไทยมาตั้งแต่โบราณ จะอยู่ในช่วงวันที่ ๑๓ - ๑๕ เมษายนของทุกปี เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องของคนไทยที่แสดงออกถึงความกตัญญู ความสนุกสนาน ความอบอุ่น ความมีน้ำใจไมตรี การให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน จากอดีตจนถึงปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยการอยู่ร่วมกันของคนหลายกลุ่ม หลายภาษา หลายวัฒนธรรม และสังคมไทยส่วนใหญ่ก็เป็นสังคมที่เกิดจากสถาบันหลัก คือสถาบันครอบครัว และลักษณะของครอบครัวไทยก็เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ อันประกอบด้วย ญาติผู้ใหญ่ บิดา มารดา ลูก หลาน จึงทำให้เกิดความผูกพัน และปลูกฝังให้เคารพในผู้อาวุโส หรือผู้สูงอายุ แม้ว่าในสมัยปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวจะเป็นความสัมพันธ์แบบสมัยใหม่ เพราะเหตุปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิต หรือแม้แต่สภาพสังคมที่เปลี่ยนไป แต่ในด้านของความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ยังมีความผูกพันกัน



ประเพณีวันเข้าพรรษา

เข้าพรรษาพักฝน" หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ต้องอยู่ ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งระหว่างฤดูฝนวันเข้าพรรษา เป็นวันที่พระสงฆ์เริ่มอยู่จำพรรษาตลอด ๓ เดือน ในฤดูฝน ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำเดือน ๘ ของทุกปี เรียกว่า “ปฐิพรรษา”

วันเข้าพรรษาเป็นวันสำคัญวันหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา เมื่อถึงวันนี้แล้วพระภิกษุสามเณรจะต้องทำ พิธีอธิษฐานพรรษา คือ อธิษฐานเพื่ออยู่ประจำในวัดใดวัดหนึ่งที่ตนทำพิธีอธิษฐานนั้นตลอด 3 เดือนในฤดูฝน คือตั้งแต่แรม 11 ค่ำ เดือน 8 จนถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เมื่อถึงวันเข้าพรรษา พุทธศาสนิกชนย่อมมีส่วน เกี่ยวข้อง เพราะถือว่าเป็นโอกาสดีที่จะได้บำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศลเป็นพิเศษ เช่น การถวายผ้าอาบน้ำฝน การ ถวายจตุปัจจัยไทยธรรมและถวายเทียนพรรษา ซึ่งถือว่าเป็นการถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา ระหว่างพรรษา และเพื่อให้ความสว่างในเวลามีพิธีกรรมทางศาสนาในเวลากลางคืน



ประเพณีบุญมหากรฐิน

กรฐินมีกำหนดระยะเวลาถวาย จะถวายตลอดไปเหมือนผ้าชนิดอื่นมิได้ ระยะนั้นมีเพียง 1 เดือน คือ ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ไปจนถึงวันขึ้น 15 เดือน 12 (วันเพ็ญเดือน 12) ระยะเวลานี้เรียกว่า กรฐินกาล คือ เทศกาลทอดกรฐิน

การทอดกรฐิน คือ การนำผ้ากรฐินไปวางไว้ต่อหน้าพระสงฆ์อย่างต่ำห้ารูป แล้วให้พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง ที่ได้รับมอบหมาย จากคณะสงฆ์ทั้งนั้นเป็นเอกฉันท์ให้เป็นผู้รับกรฐินนั้น

เขตกำหนดทอดกรฐิน

การทอดกรฐินเป็นกาลทาน ตามพระวินัยกำหนดกาลไว้ คือ ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส ใครจะทอดกรฐิน ก็ให้ทอดได้ในระหว่างระยะเวลานี้ จะทอดก่อนหรือทอดหลังกำหนดนี้ ก็ไม่เป็นการทอดกรฐิน

การทอดกรฐินในปัจจุบัน ถือว่าเป็นทานพิเศษ กำหนดเวลาปีหนึ่งทอดถวายได้เพียงครั้งเดียว ตามอรรถกถาฎีกา ต่าง ๆ พอกำหนดได้ว่าชนิดของกรฐินมีสองลักษณะ คือ

จุลกรฐิน การทำจีวร พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท ทุกฝ่ายต้องช่วยกันทำให้เสร็จภายในกำหนด หนึ่งวัน ทำฝ่าย ปั่น กรอ ตัด เย็บ ย้อม ทำให้เป็นชั้นได้ขนาดตามพระวินัย แล้วทอดถวายให้เสร็จในวันนั้น

มหากรฐิน คืออาศัยปัจจัยไทยทานบริวารเครื่องกรฐินจำนวนมากไม่รับค่วน เพื่อจะได้มีส่วนหนึ่งเป็นทุน บำรุงวัด คือทำนกรรมบ้าง ซ่อมแซมบูรณของเก่าบ้าง ปัจจุบันนิยมเรียกกันว่า กรฐินสามัคคี



ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพิธีกรรมทางศาสนา

ที่	ชื่อ-นามสกุล ปราชญ์ชาวบ้าน	ที่อยู่	ภูมิปัญญา
1	นายวัง ภู่อัสดี	หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยจรเข้ม	เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น งานบวช งานแต่ง งานศพ และประเพณีต่างๆของทางวัด

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแพทย์แผนไทย

ที่	ชื่อ-นามสกุล ปราชญ์ชาวบ้าน	ที่อยู่	ภูมิปัญญา
1	ศิริพร พงศ์ประเสริฐ	93/21 หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยจรเข้ม	ผู้เชี่ยวชาญด้านการนวดแผนไทย/นวดประคบสมุนไพร
2	วัชร สกลจันทร์	93/28 หมู่บ้านปฐมทอง ตำบลห้วยจรเข้ม	ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสมุนไพรไทยให้คำแนะนำและปรึกษาด้านสมุนไพร ประเภทสมุนไพรสกัด ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร วิตามินต่างๆ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการ

ที่	ชื่อ-นามสกุล ปราชญ์ชาวบ้าน	ที่อยู่	ภูมิปัญญา
1	นางสาวกาญจนา มั่งทอง	159/261 หมู่ที่ 6 ตำบลห้วย จรเข้ม	มีความรู้เรื่องในการทำหมี่กรอบใบ พลู